

ALAŞEHİR İLÇESİNİN TARIMSAL YAPISI VE PLANLAMASINA DAİR ÖNERİLER

Agricultural Structure of Alaşehir Sub-province and Suggestions for Planning

Mehmet KARAKUYU

*Fatih Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 34500, Büyükçekmece, İstanbul
mkarakuyu@fatih.edu.tr*

Ali ÖZÇAĞLAR

*Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 06100, Sıhhiye, Ankara
ozcaglar@humanity.ankara.tr*

Özet: *Birçok tarım ürününün yetişmesine olanak sağlayan yer şekillerine, toprağa ve iklime sahip olan Alaşehir ilçesinde muz, fındık ve çay hariç ülkemizde yetişen hemen tüm tarım ürünleri yetişebilmektedir. Ancak ilçe, sultani üzüm yetiştiriciliğiyle ünlüdür ve ihracat malı olan ülkemiz çekirdeksiz üzümünün üçte birini üretmektedir. Alaşehir ekonomisi de, bütünüyle tarıma dayalı olup, tarım alanlarının hemen yarısı bağ alanlarından oluşmaktadır. Alaşehir ilçesininin 55 köy ve 5 kasabasında bağcılık tarımı yapılmaktadır ve bağcılık ilçe çiftçilerinin en önemli gelir kaynağı durumundadır. Bununla birlikte ilçe içerisindeki gelir dağılımı dengesizdir ve gelir dağılımı yerşekillerine göre değişiklik göstermektedir. Bunun yanında Alaşehir ilçesinin, sulama, dengesiz gelir dağılımı ve sürdürülebilir kalkınma gibi sorunları vardır. Bu sorunları çözebilmek için sürdürülebilir tarımsal kalkınma planına ihtiyaç duyulmaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Alaşehir, Tarım, Üzüm, Planlama, Tarımsal Planlama.*

Abstract: *Alaşehir sub-province has very good topography, soil, and climate for growing of agricultural products. Except, bananas, hazelnuts, and tea all agricultural products are grown in Alaşehir. But, this sub-province is very famous for its sultana grapes and 1/3 of the exported production of sultana grapes are produced here. The economy of Alaşehir is completely based on agricultural sector, and vineyards cover almost half of the agricultural area. In the 55 small town and 5 villages of Alaşehir are cultivating sultana grapes, and viniculture is one of the most income sources. In addition to this, income dispersion of sub-province is out of balance, and income dispersion is changing according to topography. Furthermore Alaşehir sub-province has some problems like irrigation, unbalanced income dispersion, and sustainable development. For solving these problems, it needs sustainable agricultural development planning.*

Key Words: *Alaşehir, Agriculture, Grape, Planning, Agricultural Planning.*

1. Giriş

Bu çalışmada, ülkemizin batısında, Gediz grabeni içerisinde bulunan Alaşehir ilçesinin tarımsal planlamasına yönelik bir uygulama yapılacaktır. Bu bağlamda sahanın doğal ve beşeri özellikleri göz önünde bulundurularak, diğer disiplinlerden farklı olarak, coğrafyanın kendi metotları (dağılım, nedensellik, karşılaştırma) kullanılarak bölgesel bir araştırma yapılmıştır.

Manisa iline bağılı olan Alaşehir ilçesinin yüzölçümü 977 km² olup, 2000 yılı nüfus sayımına göre ilçede 91 628 kişi yaşamaktadır (Karakuyu ve Atalay, 2001; 14). İlçe morfolojik bakımdan, Alaşehir çayının da içinden aktığı bir grabenden ve bunu güneyden ve kuzeyden sınırlayan oldukça yüksek plato ve dağlardan ibarettir. Gediz ovasının en büyük yerleşmelerinden biri olan Alaşehir ilçesi, özellikle “sultani üzüm” yetiştiriciliği bakımından ülke içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, ilçede yetiştirilen sultani üzüm ve kiraz, ulusal ve uluslararası piyasada önemli bir yere sahiptir.

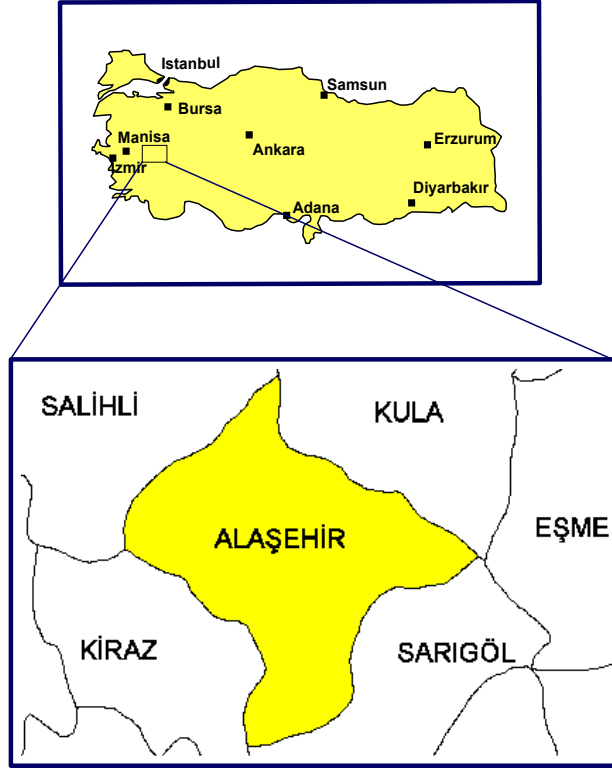
Tarım, geniş anlamda insanların toprağı işleyerek tarımsal ürün yetiştirilmesini ve hayvancılık faaliyetlerini kapsamaktadır. Birçok olay gibi tarım faaliyetlerinin de çeşitli parametreleri bulunmaktadır. Tarım için doğal koşullarla olan ilişkiler daima temel olmuştur. Buna karşılık, beşeri koşulların ağırlığı son yüzyılda, yeni metot ve yöntemlerin gelişmesiyle artış göstermiştir. Planlama ise genel anlamıyla belirlenmiş hedeflere ulaşabilmek için gerekli kaynakların tespiti, sıralanması ve uygulanacak yöntem ve teknikler ile zamanlamaya yönelik stratejilerin tespit edilerek karar makamına sunulması işlemidir. Tarımsal planlama ise bir alandaki fiziki coğrafya faktörlerinin (yer şekilleri, toprak, iklim, su, vb) belirlenmesi, bu özelliklere sahip bir alanda yetiştirilebilecek tarım ürünlerinin veya ekonomik aktivitenin tespit edilmesi, belirlenen ekonomik aktivitenin hangi yöntem ve tekniklerle yapılacağına karar verilmesi anlamına gelmektedir. Bu karar vermede de verimlilik, kalite, maliyet, süreklilik ve pazar gibi kriterlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Planlama ile verimlilik ve kalitenin artırılması, maliyetin düşürülmesi, üretimde sürekliliğin sağlanması ve pazara ulaştırılması gibi hususlar ele alınmaktadır.

Dünya nüfusunun her geçen gün artması daha fazla tarımsal üretime gereksinim duymamıza neden olmaktadır. Bu bağlamda yeryüzünün tarımda kullanılabilen alanlarını çok fazla arttıramayacağımıza göre, en az gider veya kullanım ile en fazla ürün almak durumundayız. Bu da ancak tarımsal planlama ile mümkün olmaktadır. Asıl amaç, Türkiye'nin tarımsal kalkınmasında ilçe bazında tarımsal potansiyel belirleme ve ortaya çıkan duruma göre planlama yapmaktır. Devlet katındaki planlama çalışmalarının idari bölümlere göre il bazında yapılması nedeniyle illeri oluşturan ilçelerin ve ilçeleri meydana getiren bucak ve köylerin idari alanları içerisindeki sahaların tarımsal potansiyellerinin ayrıntılı olarak incelenmesi ve sentezinin yapılması bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Bu nedenle bir model olarak Manisa ili idari alanı içerisinde önemli bir tarım potansiyeline sahip Alaşehir ilçesi seçilmiştir. Manisa ili içindeki diğer ilçeler de aynı şekilde incelendiğinde Manisa il bütünü ortaya çıkacaktır. Mevcut 81 ilin bu yaklaşımla ele alınmasıyla Türkiye bütünü elde edilecektir.

Alaşehir ilçesi, sultani üzüm yetiştiriciliğinin çok yoğun şekilde yapıldığı ve üzümlerinin genellikle ihraç edildiği bir merkez konumundadır. İlçe içerisinde gelir dağılımı, yer şekilleriyle ilişkili bir şekilde değişmektedir. Bunun yanında şimdilik iyi gelir getiren üzümün gelecekte bazı sorunlarla karşı karşıya kalması muhtemeldir. Bu nedenle bu makalede engebeli alanlar üzerinde yeniden tarımsal bir planlamanın yapılması gerektiği ve üzüm yetiştiriciliğinin gelecekte ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalacağı tespit edilmiş ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Sorunlar tespit edilirken ve çözüm önerilerinde bulunulurken coğrafyanın ilkeleri göz önünde bulundurulmuş ve sentez edilerek bazı önerilere yer verilmiştir.

2. Alaşehir İlçesi'nde Tarım Faaliyetlerinin Doğal Çevre Faktörleri İle İlişkisi

Alaşehir İlçesi, Ege bölgesinin Ege bölümünde, Batı Anadolu'daki doğu-batı yönlü grabenlerden biri olan Gediz grabeninin doğu kesiminde, kendi adıyla anılan ova içerisinde bulunmaktadır. İlçenin Ege denizine olan kuş uçuşu uzaklığı ve il merkezine olan yol uzaklığı 120 km ve ilçe merkezinin denizden olan yüksekliği 189 m'dir (Karakuyu ve Atalay, 2001; 13).

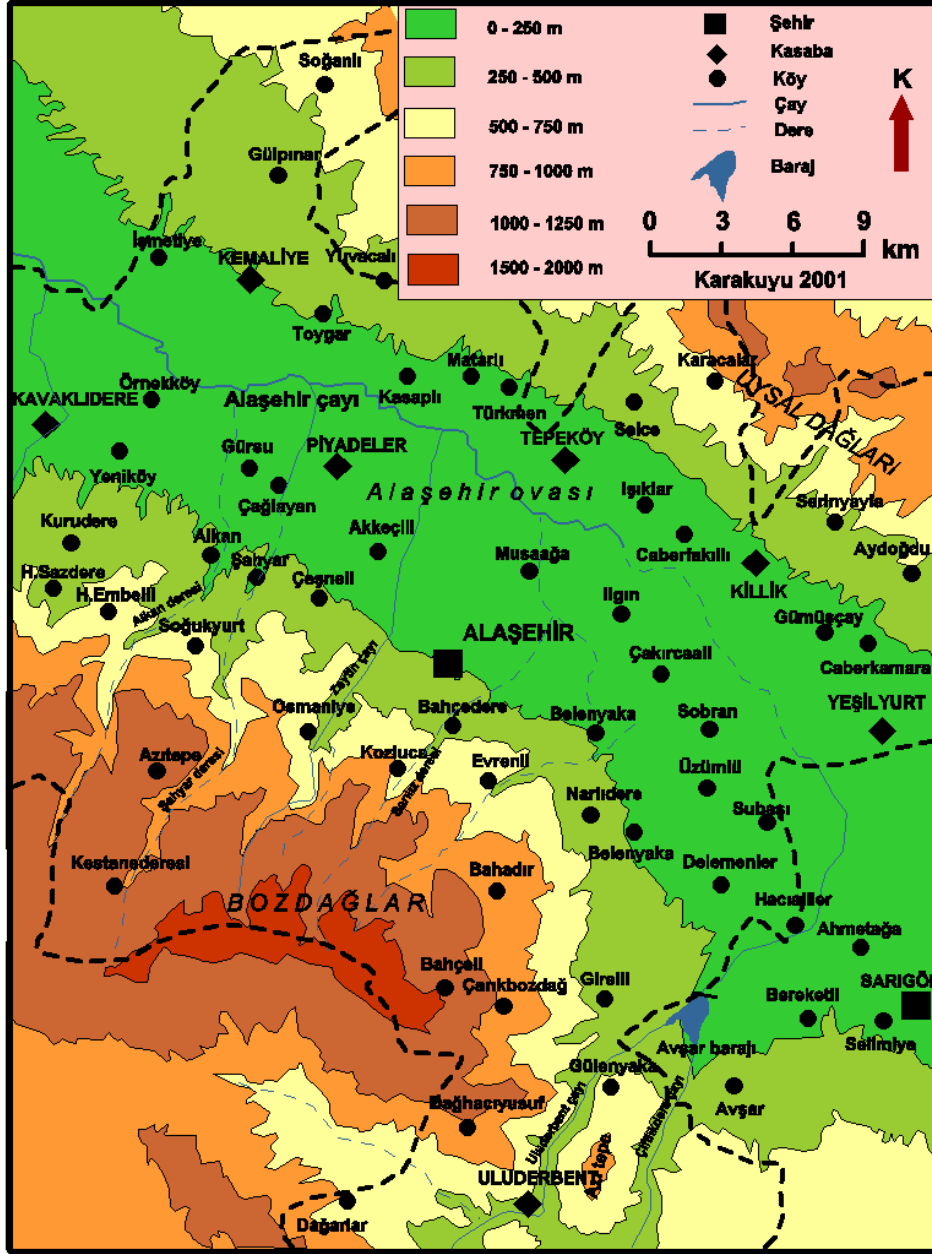

Şekil 1. Alaşehir ilçesinin lokasyon haritası.

Alaşehir ve yakın çevresinin jeomorfolojik görünümü, özellikle Orta/Üst Miyosen'den itibaren etkinlik gösteren tektonizmanın yol açtığı faylanmalara ve aşınma-birikme süreçlerine bağlı olarak gelişmiştir. İlçe coğrafi alanı içerisinde dört önemli jeomorfolojik ünite bulunmaktadır. Bu jeomorfolojik üniteler; güneydeki Bozdağlar, kuzeyindeki Uysal dağları ve bu iki dağ kütleleri arasındaki Alaşehir depresyonu ve güneydoğusundaki engebeli Uluderbent engebeli sahasıdır (Şekil 2). Alaşehir depresyonunun kuzeyindeki yüksek platolar sahası, Uşak-Gördes platosunun ve İç-Batı Anadolu platosunun bir uzantısı durumundadır.

Kuzeyde Alaşehir çayı ve Gediz oluğu ile güneyde Küçük Menderes oluğu (Kıraz ve Ödemiş ovaları) arasında yükselen Bozdağlar kütleli Salıhlı güneyinde en yüksek zirvelerini oluşturarak doğuya doğru alçalmaktadır. Bu dağlar doğuda Kocaçay ve Derbent çaylarının yukarı havzalarının su bölümlerinde Aydın dağları ile birleşmektedir. Bozdağlar'ın Kocaçay boğazı ile Mahmut dağı arasındaki doğu-batı uzunluğu yaklaşık olarak 140 km, Gediz-Küçük Menderes ovaları arasındaki genişliği ise 20–25 km kadardır. Bozdağlar, Alaşehir ovası güneyinde yüksek ve kütleli bir duvar gibi görünmektedir. Alaşehir ovasından Bozdağlar'ın yüksek kesimlerine geçiş çok eğimli ve dik yamaçlar üzerinden birdenbire olmaktadır. Bu dağlık alan, fazla eğim nedeniyle ve yapıya bağlı olarak yer yer kuru ve sulu tabansız “V”şeklindeki vadilerle parçalanmış yükseltiler halindedir. Çeşitli dış kuvvetlerin etkisiyle aşınma uğrayan dağlık alanın özellikle zirve kesimleri (Koçman, 1989) keskin bir görünüme sahip olup, bu kısımlarda toprak oluşumunun az olması sonucu, bitki örtüsü de zayıftır.

Genel olarak 1000 m yükseklikte bulunan kuzeydeki dağlık kütleli, doğudan batıya doğru sırasıyla Uysal dağları (1311 m), Umurbaba dağı (1555 m), Karadağ (1108 m) ve Kaysan tepe (1135 m) oluşturmaktadır. Bu dağlık kütleli yüksek kesimlerinde Serinyayla, Karacalar, Selce, Soğanlı ve Sarısığırlı gibi köyler bulunmaktadır. Yeryüzü şekilleri bu alanda toplu halde büyük bir yerleşmenin kurulmasına izin vermediği için bu alandaki köyler dağın birkaç mahalleden oluşmaktadır.

Şekil 2. Alaşehir ilçesi ve yakın çevresinin yükselti basamakları haritası

Alaşehir çayı olduğundan Bozdağlar'ın yamaçlarına geçiş, ova tabanına göre nispi yüksekliği 300–400 m'yi bulan Neojen dolgu depolarının aracılığıyla olmaktadır. Burada ova tabanı ve dolgu depolarının kenarında, kısa mesafede ortalama yükseltisi 1000–1100 m'nin üstüne çıkan Bozdağlar'ın yamaçları, tektonik etkilerin neden olduğu kabaca doğu–batı doğrultulu fay sistemleriyle sınırlanmıştır. Gediz grabeninin oluşumunda çok etkin rol oynayan bu faylar, Bozdağlar'ın metamorfik kütesinden başka, önündeki dolgu depolarını da çeşitli doğrultularda (Genellikle K-G, KD-GB, GB-KD) kesmişlerdir (Koçman,1989). Alaşehir'in güneyindeki Bozdağlar'ın kuzey yamaçları dört aşınım yüzeyi (basamak) halinde Alaşehir ovasına inmektedir.

Gediz nehrinin bir kolu olan Alaşehir çayının içinden aktığı Alaşehir ovası, doğuda Kocaçay'ın dar bir yarım vadiden çıkıp ovaya dahil olduğu kesimden başlar, Alaşehir çayının Gediz nehrine kavuştuğu Salihli ovasına kadar devam eder. Kocaçay'ın ovaya dahil olduğu kesimde ovanın

doğrultusu güneydoğu-kuzeybatı iken, Alaşehir çayının Gediz nehrine kavuştuğu yere kadar doğu-batı yönünü alır. Kocaçay'ın Sarıgöl ovasına açılan vadisi bir boğaz özelliğindedir. Alaşehir ovası tektonik hareketler sırasında meydana gelmiştir. Bunun en önemli destekçisi yörede hala depremlerin devam ediyor olmasıdır. Tektonik olarak dislokasyon geçirmiş olan Alaşehir ovası, Kuvaterner yaşlı alüvyonlar, tabanlı vadiler, birikinti yelpazeleri ve birikinti konilerinden oluşmuş bir depresyondur. Alaşehir çayı oluğunun derin olmasına neden olan tektonik etkiler, akarsuyun yatağını derinleştirmesine ve metamorfik temeli yarmasına neden olmuştur. Kocaçay'ın yüksekte kalan eski yatağına ait seviyeler, seki parçaları şeklinde vadinin iki yanında ortalama 400 m yükseklikte görülmektedir (Koçman, 1989).

İlçenin bu jeomorfolojik özellikleri ilçedeki arazi kullanımını belirlemektedir. Bu nedenle ilçe merkezinin de içinde bulunduğu Gediz ovasının doğu kesiminde bulunan Alaşehir ovasındaki sulu tarım alanlarında sultani üzüm yetiştiriciliği mono kültür halini almıştır. Alaşehir ovasında kuzeye ve güneye doğru engebenin arttığı kesimlerde önce zeytin tarımı yapılırken bundan sonra hemen zeytinin yerini tahıl tarımı almaktadır. Yalnız, ovanın kuzey kesimindeki Uysal dağlarının eteklerinde bakı ve yağıştan dolayı zeytin tarımı, ovanın güney kesimine göre daha az yapılmaktadır. Bu kesimlerde tahıl alanları oldukça geniş alan kaplamaktadır. Daha yüksek kesimlerde buğdayın yerini çavdar alırken sulanabilen kesimlerde ise sebze ve meyve tarımı yapılmaktadır. Yükseltinin 1000 metreye yaklaştığı kesimlerde ise mera ve orman alanları geniş alan kaplamaktadır.

Yükseltinin tarım üzerinde iklim yoluyla dolaylı olarak etkisi bulunmaktadır. Yükseltinin tarım üzerindeki en önemli etkisi sıcaklığın düşmesi, yağış miktarının ve rüzgârın kuvvetinin artmasıdır. Bilindiği gibi, her 180 metre yükselişte sıcaklık ortalama (normal şartlarda) 1°C düşer. Bu nedenle diğer nedenlerde etkili olmakla beraber ilçede 750 metrenin üzerinde yüksekliğe sahip alanlarda, genellikle orman ve meralar geniş alan kaplamaktadır. Bunun yanında daha alçak kesimlerde ekilen kuru tarım ürünlerinden buğdayın yerini, yüksek kesimlerde çavdar almaktadır.

Yeryüzü şekillerinin tarım üzerindeki bir diğer etkisi de bakı ile olmaktadır. Bozdağların kuzeye bakan yamaçlarıyla güneye bakan yamaçları arasında arazi kullanımı ve buna bağlı olarak yerleşme bakımından oldukça farklılıklar bulunmaktadır. Bozdağların kuzeye bakan kesimlerinde bulunan yerleşmelerin sayısı güney yamacındakilere göre oldukça fazladır. Bu bağlamda, 250 m. yüksekliğin üzerindeki yerleşmelerden 19 tanesi dağların kuzey ve 7 tanesi de güney yamaçlarında bulunmaktadır. Bunun yanında Bozdağların kuzeye bakan yüksek kesimlerinde genellikle sebze ve meyve tarımı oldukça geniş yer kaplarken, güney kesimlerinde mera ve tahıl alanları bulunmaktadır. Bunun nedeni ise dağların kuzey yamaçlarının daha nemli olması, daha fazla su olanaklarının bulunmasıdır.

Alaşehir ilçesinin topraklarının eğim durumuna baktığımızda Bozdağlar'ın kuzey kesimleri güney kesimlerine göre daha çok eğimlidir. *Mac Gregor*, İngiltere'de eğim ile araziden yararlanma arasında şöyle bir korelasyon kurmuştur: 6 grad dereceye kadar olan eğimler, eğer yüzeyde düzensizlik yoksa, tarım için önemli bir engel oluşturmazlar. Hatta suyun akması bakımından hafif eğimli alanlar daha faydalıdır. Yine aynı yazar 3 dereceye kadar olan eğimlere tatlı eğim, 3-6 arasında olanlara orta eğim adını vermektedir. Yie eğimler üzerine araştırma yapan *Gachon* % 3 ile 6 arasındaki eğimleri toprak yenilenmesi bakımından yararlı bulmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 1995; 123).

Alaşehir ilçe alanının güney kesiminde bulunan Bozdağlar'ın kuzey kesimleri fazla eğimli olduğu için tarımı önemli oranda sınırlandırmaktadır. Bu bakımdan bu alanın tarım planlaması yapılırken 6 grad dereceden daha fazla eğimli yerlerde tarımın yapılmaması, bu tip arazilerin başka amaçlarla değerlendirilmesi ya da eğimin azaltılması gerekmektedir. İlçe içerisinde bu tip araziler, yüksek kesimlerde veya tabansız vadilerin bulunduğu alanlarda daha çok bulunmaktadır. Eğimlerin fazla, tarım yapmaya uygun arazinin az, buna karşılık nüfusun çok yoğun olduğu alanlarda arazide taraçalar yapılarak yararlanma yoluna gidilmektedir. Ayrıca, fazla eğimli alanlarda toprağın eğime paralel sürülmesi, horizonlar gelişmemiş, derinliği az olan toprakların erozyona uğramasına neden olmaktadır.

Alaşehir ilçesi konum olarak Akdeniz ikliminden nispeten karasal iklime geçiş yerinde bulunmaktadır. Genel olarak ılıman bir iklime sahip olan Alaşehir’de yaz ayları oldukça sıcak geçmektedir. Bölgede sıcaklık yazın 40 dereceye kadar çıkarken, kışın 0 derecenin altına düştüğü çok nadir görülen bir olaydır. İlkbahar kısa, yaz ve sonbahar mevsimleri uzun geçmektedir. Kış aylarında dahi kar yağdığı pek görülmez ve karın yerde kalma süresi iki gündür. Kış aylarında genellikle kuzey rüzgârları, yazları doğu ve güneydoğudan gelen samyeli, öğleden sonraları ise batıdan esen ve bağcılık açısından çok faydalı olan serin imbat rüzgârları egemendir. Ekim ve Nisan aylarında bölgede sis, kırağı ve çığ gibi yağış şekilleri görülmektedir. Kışın don olaylarına da fazla rastlanılmamaktadır. Ancak, çok az da olsa, ilkbaharda meydana gelen don olayları üzüm rekoltesini önemli miktarda düşürmektedir. Bu anlamda ilçenin ilkbahardaki sıcaklık değerleri, tarımın verimliliği ve kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Sahanın iklimi üzerinde yeryüzü şekillerinin ve denizden içeride bulunmasının büyük etkisi vardır. Bu yüzden sahada Akdeniz iklimine göre nispeten daha karasal bir iklim tipi görülmektedir. Batı ve güneybatıda yükseltileri 2000 m’yi bulan dağların bulunması, denizel etkinin sahaya girmesini engellemektedir. Kuzeybatıda ise Gediz’in içinde aktığı oluk vasıtasıyla denizin ılıman etkisi yörede etkili olmaktadır. Serin ve yağmurlu geçen bir kış mevsiminden sonra kurak bir yaz mevsimi hüküm sürmektedir. Alaşehir’in yıllık yağış ortalaması 500 mm olup, mevsimlere göre dağılışı şöyledir; Kış yağışları 240 mm, İlkbahar 131 mm, Yaz 11 mm, Sonbahar 100 mm’dir. Yazın hava sakin olur ve birkaç ay neredeyse hiç yağış düşmez. Bulutluluk kışın azami değere ulaşır ve ilçe bol yağış alır.

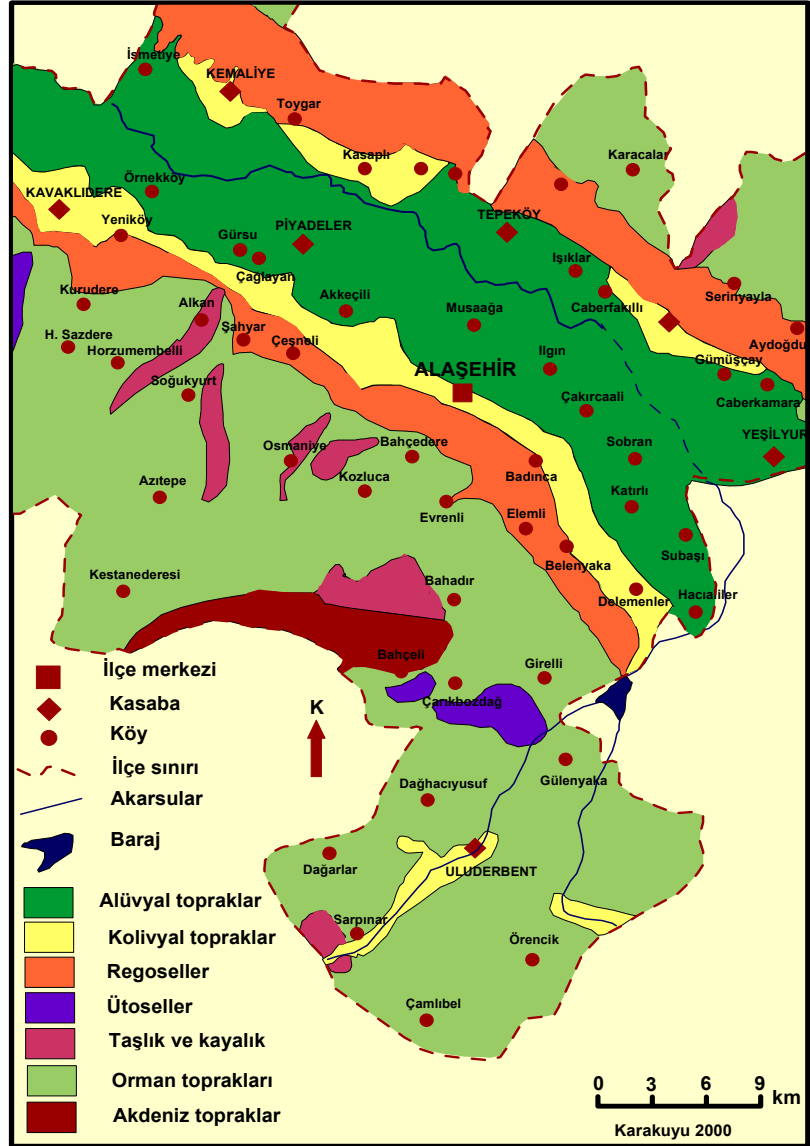
Araştırma alanının yerüstü sularını ovanın üç tarafını çeviren dağlardan inen akarsular oluşturmaktadır. Ovaya oldukça dik bir eğimle (%40 – 50) kavuşan sel karakterli bu derelerin uzunlukları oldukça kısadır. Ova sularının denize ulaşmasını sağlayan Alaşehir çayı, sahanın en önemli akarsuyudur. Araştırma alanındaki yerüstü suları Akdeniz rejimine uygundur ve daha çok yağmurlarla beslenir. Bu sahadaki akarsuların karakteristik özelliği, rejimlerinin düzensiz oluşudur. Yağışlı mevsimlerde ovanın bazı yerlerinde su birikintileri ve bataklıklar meydana gelmektedir. Kurak geçen yaz mevsiminde bu su birikintileri ve bataklıklar ve akarsular kurumakta, akarsu yataklarında sadece çakıllar kalmaktadır. Bu bakımdan ilçenin güneybatısında bulunan Afşar barajı, ovada tarım yapılabilmesi için hayati bir önem taşımaktadır.

Afşar barajı, Çiftlikdere çayı ile Derbent çayının birleştiği yerde 1978 yılında gövdesine toprak dolgu yapılarak hizmete açılmıştır. Sulama ve taşkın kontrolü amacıyla yapılan baraj, toplam 540 km²’lik bir havzaya sahiptir. Sağ (kuzey) ve sol (güney) sahil sulama kanaletleri ile ovaya yayılmış olan baraj sulama şebekesinin toplam debisi 3493 metre³/sn ve toplam sulanabilir alan 91.000 dekadır. Sulanabilen arazinin de 42.600 dekarı ancak sulanmaktadır. Kanaletlerin uzunluğu 24 km’dir. Bu kanaletler vasıtasıyla 5617 ayrı parselde 3361 çiftçinin 42.600 dekar bağ alanı sulanabilmektedir. Baraj suyu sulama amacıyla güvenle kullanılabilir. Daha önceleri baraj suyunun % 56’ya yakını bağ, % 24 ‘ü pamuk ve % 30’u diğer sulamalarda kullanılırken günümüzde tamamına yakını bağ alanlarının sulanmasında kullanılmaktadır (Karakuyu ve Atalay, 2001; 49). Çünkü pamuk eski önemini kaybetmiş ve üzüme göre daha fazla meşakkat gerektirmektedir. Günümüzde çok küçük bir alanda pamuk tarımı yapılmaktadır. Çok az da olsa sebze yetiştiriciliği için de baraj suyu kullanılmaktadır.

Alaşehir ovası, taban suyu bakımından yer yer değişiklikler göstermektedir. Yağışın fazla olduğu kasım, aralık, ocak ve şubat aylarında taban suyu seviyesi yükselmekte, buna karşın kurak geçen temmuz, ağustos ve eylül aylarında buharlaşmanın da etkisiyle taban suyu seviyesi düşmektedir. Taban suyu seviyesi genelde yer şekillerine uygunluk göstermektedir. Ancak bazı yerlerde taban suyu seviyesi ile topografyanın kesiştiği alanlarda kaynaklar ve bataklıklar oluşmuştur.

Sahada artezyen kuyular açılarak, sulama amacıyla taban suyu kullanılmaktadır. Saha içerisinde önceleri artezyen kuyuları var olmasına karşın, günümüzde bunlar kalmamıştır. Çünkü yeraltı su seviyesi çok aşağılara düşmüştür. Yeraltı taban suyu seviyesinin düşmesinin sebebi, beş altı yıllık kuraklık ve hemen her parselde bir elektrik veya motorla çalışan pompaların kurulmasıdır.

Ovada 1500'ün üzerinde elektrik veya motorla çalışan derin kuyu pompaları vardır. Taban suyu seviyesi 80–150 m'ler arasında değişmektedir. Bu da Alaşehir ovasında yetiştirilen sultani çekirdeksiz üzümün geleceğinden endişe etmemize neden olmaktadır. Çünkü yaz mevsimi kurak geçtiğinden üzümün en az üç defa sulanabilmesi gerekmektedir. Alanda büyük oranda su kaybı meydana gelmektedir. Bu kaybın nedeni yeraltı sularının ve baraj sularını salma sulama şeklinde yapılmasıdır. Böylece gereğinden çok fazla su kullanılmaktadır. Sulama esnasında yüzeyde biriken sular buharlaşmakta ve büyük oranda su kaybı yaşanmaktadır. Oysa ki salma sulama yerine damla sulama yönteminin kullanılması, su israfını azaltacaktır.

Şekil 3. Alaşehir ilçesi topraklarının sınıflandırılması.

Kaynak: Koçman 1989'dan geliştirilerek hazırlanmıştır.

Toprağı oluşturan etkenler bilindiği gibi iklim, ana kaya, vejetasyon, yer şekilleri ve zamandır. Alaşehir ve çevresinin iklimini ele aldığımızda 500 mm civarında yağış aldığını ve genel hatlarıyla Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğünü görmekteyiz. Bu iklim sebebiyle sahada toprak oluşumu en

uygun seviyede gerçekleşmektedir. Ancak sahanın fazla eğimli olması sonucu yağışlar, erozyonu hızlandırmaktadır. Bunun sonucunda litozolik karakterli sıg topraklar meydana gelmiştir. Böylece doğal bitki örtüsü iyi bir gelişme gösterememiştir. Sahada yağış oranının düşük olması kireçsiz kahverengi orman, kireçsiz kahverengi ve kırmızı akdeniz toprakları gibi A ve B horizonları kireçsiz toprakların oluşmasına izin vermemiştir. Ancak yağış oranının fazla olduğu yüksek kesimlerde sadece kırmızı akdeniz toprakları bulunmaktadır (Koçman, 1989). Bu toprakların kapladığı alan son derece azdır. Bunun dışında ilçenin bazı kesimlerinde, özellikle Uluderbent çevresindeki eğimli sahalarda heyelanlar da görülmektedir.

Alaşehir ilçesinde yapılan toprak etütleri sonucunda, pedogenetik özelliklerine göre 7 büyük toprak çeşidi tespit edilmiştir. Bunlar, kahverengi orman toprakları (Orman toprakları), kırmızı akdeniz toprakları, ütoseller, taşlık ve kayalık topraklar, regoseller, kolüvyal topraklar ve alüvyal topraklardır. Kolüvyal topraklar ovanın kuzey kesiminde güney kesimine göre daha az alan kaplarken, regoseller daha geniş bir alan kaplamaktadır. Sahanın engebeli, dağlık kesimlerinde ve genelinde en geniş alan kaplayan topraklar kırmızı orman topraklarıdır. Sahanın graben kesiminde bulunan Alaşehir ovasının hemen tamamını alüvyal topraklar kaplamaktadır. Alaşehir ovasını sınırlandıran engebeli sahanın başladığı sahalarda KB-GD doğrultusunda ince bir şerit halinde önce kolüvyal topraklar, hemen sonrada regoseller bulunmaktadır. Regoseller ve kolüvyal topraklar, jeolojik olarak neojen depoların üzerinde bulunmaktadır (Koçman,1989). Sahada çok geniş alan kaplamayacak şekilde, Sarıpınar ve Bahadır çevresinde ve bazı akarsu vadilerinin kenarlarında kırmızı akdeniz toprakları da bulunmaktadır. Bunun dışında Çarıkbozdağ köyü veya Dedeçat dağı çevresinde küçük bir alanda ütosel topraklar yer almaktadırlar. Ütoseller, ayrıca, Bozdağlar'ın zirveye yakın yüksek, iklimin toprak oluşumuna müsaade etmediği kesimlerinde taşlık ve kayalık alanlarda bulunmaktadır.

İlçede genellikle alüvyal topraklar üzerinde sultani üzüm yetiştiriciliği yapılırken hemen ovanın kenarında yer alan kolüvyal ve regosol topraklar üzerinde genel itibariyle tahıl tarımı ve az da olsa zeytincilik yapılmaktadır. Alanda geniş alan kaplayan orman toprakları üzerinde ise tütün ve tahıl tarımı yapıyorsa da, eğimin fazla olduğu alanlarda ya mera ya da orman alanları bulunmaktadır.

Gediz oluğunun doğu kısmını kaplayan Alaşehir ilçesinde bitki topluluklarının bugünkü ekolojik özelliklerine baktığımızda iklimin etkisi son derece önemlidir. Araştırma alanı bitki örtüsü bakımından fakirdir. Çünkü iklim, Akdeniz ikliminin karasal özelliklerini göstermektedir. Topraksız çıplak, taşlık yamaçlar bu iklim altındaki arazinin karakteristik özelliğidir. Dağların doğu-batı doğrultusunda uzanması, Akdeniz bitki örtüsünün Alaşehir'e kadar sokulmasını sağlamış, fakat karasal etkiler akdeniz bitki örtüsünün seyrekleşmesine yol açmıştır. Biraz daha dayanıklı olanları da bodurlaşarak (zeytin gibi) hayatlarını sürdürmektedirler. Ancak bağların varlığı, zeytin sahalarını sınırlandırmış, onu yamaçlara ve dağ eteklerine hapsedmiştir. Sahada genel itibariyle bodur meşeler ve özellikle pırnal meşesi büyük alan kaplamaktadır. Orman bakımından fakir olan sahada, çok değişik şekillerde meşelere, çamlara, ladinlere ve gürgenlere rastlanmaktadır. Ancak bunlar orman teşkil edecek yoğunlukta değildirler. Bu ağaçların yanı sıra dağ kekiği, sığır kuyruğu, ayrik otuna da rastlanmaktadır. Dağ kekikleri daha çok Bozdağlar'ın zirve kısmına yakın yerlerde bulunmaktadır. 31.928 hektar alan kaplayan ormanda, fundalık, çayır ve meralar yaklaşık % 32'lik bir alana tekabül etmektedir. İlçenin ormanları, tamamen bozuk orman özelliğine sahiptir. Yalnız, Ağaçlandırma Genel Müdürlüğü tarafından dikilen çam ağaçlarının bulunduğu ormanlık alanlar gerçek orman niteliğini taşımaktadırlar. Bilinçli bir kesimin yapılmaması, köylünün ormanı yakacak ve kereste ihtiyacı için tahrip etmesi sonucu az olan ormanlar gün geçtikçe yok olmaktadır.

Alaşehir ilçe alanının % 34'ünü oluşturan orman ve fundalık alanlar, koru ve baltalık olarak işlenmektedir. Bilinçsiz kesim ve kesilen ürünün yerine yenisinin dikilmemesi sonucu iyi vasıflı ormanlar son derece azalmıştır. Normal ibreli koruların devlet tarafından Soğanlı, Azitepe köyleri ve Uluderbent kasabası civarında dikimi sonucu % 30,7'ye ulaşmıştır. Ormanların çoğunu kızılçam oluştururken karaçam da vardır. Yapraklı baltalık orman alanı % 27,5 ile ikinci sıradadır. Yapraklı ormanlar genelde meşe

türlerinden meydana gelmektedir. Baltalık ormanları % 23,6 ile bozuk baltalık alanlar takip etmektedir. Bozuk korular da % 16 oranında bir yer kaplamaktadır (Karakuyu ve Atalay, 2001; 59).

Ormanlar, orman köylüleri tarafından yakacak ve diğer ihtiyaçları için kullanılmaktadır. Yalnız, bu kesimler bilinçsiz bir şekilde yapılmaktadır. Orman köylülerine iş sağlanması amacıyla ormancılık işlerinde orman köylüleri çalıştırılmakta, böylece hem kaçakçılık önlenmekte hem de köylülere gelir sağlanmaktadır. Orman köylüleri genellikle ağaçların kesimi ve taşınması gibi işlerde çalışmaktadır.

Araştırma alanı içindeki ormanlar, önceden beri tahribata uğraması ve iklimin de tekrar yetişmesine olanak sağlamaması sonucu gün geçtikçe azalmaktadır. Özellikle vejetasyon zamanı nem bakımından oldukça fakir olan bölgeye, yağışta az düşmektedir. Orman, kurak karakterdeki meşe ve çam cinslerinden oluşmaktadır. Bu topluluklar sık ve karışık ormanlar meydana getirmeyip seyrek ormanlar oluşturmuşlardır.

Sahada iğne yapraklı ağaçlardan çamlar ve özellikle (800 m.'nin üzerinde) karaçamlar yoğun bir şekilde bulunurken, 800 m.'nin altındaki kesimlerde kızılçamlar bulunmaktadır. Kızılçamlar, ilçenin orman varlığının % 5'ini oluşturmaktadırlar. Meşeler 500 m.'nin üzerinde, karaçamların eteklerine kadar sokulmuştur. İnceleme sahası, bitki örtüsünü şekillendiren çevrebilimle ilgili şartlar dikkate alındığında 4 üniteye ayrılabilir. Bunlar; yarı nemli ormanlar, kuru ormanlar, maki ve gariglerdir.

3. Arazi Kullanımı

Alaşehir ilçesi, Alaşehir çayının oluşturduğu çok verimli alüvyal topraklara ve tarıma elverişli bir iklime sahiptir. Yapılan etüt sonuçlarına göre; ilçenin ormanlık ve fundalık alanları fazla eğimli, sığ ve erozyona müsait topraklara sahip olduklarından sürülerek tarım yapmaya elverişli degillerdir.

İlçede yıllık yağış ortalamasının 500 mm civarında bulunması, ayrıca bitki yetiştirme süresinin 176–184 gün gibi uzun olması sonucu ilçe hemen hemen bütün kültür bitkilerinin yetişmesine elverişlidir. Tütün, buğday, arpa, çavdar, burçak, nohut, bakla, patates, ekilen başlıca tarım ürünlerini oluşturmaktadır. Bunun yanında domates, taze fasulye, taze bakla, ıspanak, patlıcan, biber, elma, zeytin, nar, ayva, erik, kiraz, şeftali, badem, incir ve en önemlisi sultani üzüm gibi sebze-meyve türleri de üretilebilmektedir. İlçede kuru tarım oldukça geniş bir alanda yapılmaktadır ve ilçedeki kuru tarım ürünleri kahverengi orman, akdeniz ve regosol topraklar üzerinde yetiştirilmektedir.

Sulu tarım alanları, kuru tarım alanlarına göre daha az alan kaplamasına rağmen, ilçenin önemli gelir kaynağını oluşturmaktadırlar. Sulu tarım alanları, alüvyal ve kolüvyal topraklar üzerinde bulunmaktadır. Sulu tarım alanlarında, topraklardan azami istifade edilmesi için mahsul çeşidine göre nisan, ekim ayları arasındaki sıcak devrede ihtiyaç duyulan 200–400 mm arasındaki ilave su, sulama ile karşılanmaktadır. Gerekli sulama suyu barajdan ve yeraltı sularından karşılanmaktadır.

3.1. Sultani üzüm yetiştiriciliği

Alaşehir ilçesinde 18.230 hektar alanda 332.600 ton yaş üzüm üretilmekte, bunun yetmiş beş bin tonu başta dış ülkelere olmak üzere, ülkenin diğer bölgelerine gönderilmektedir. Alaşehir ovasında hemen bir mono kültür halini alan sultani üzüm yetiştiriciliği ova yerleşmelerinin tamamında ana geçim kaynağını oluşturmaktadır. Çekirdeksiz kuru üzüm olarak değerlendirilen 65 bin ton ise, Avrupa, Uzak Doğu ve Kuzey Amerika ülkelerinden oluşan 21 ülkeye satılmaktadır. Geri kalanı ise iç ticarete değerlendirilmektedir. Kuru üzümler, tüccarlar tarafından alındıktan sonra İzmir borsasında işlem görmektedir. İç ticarete ise İstanbul, Ankara, Adana, Mersin, Antalya, Amasya, Sinop, Trabzon, Rize gibi iller başta olmak üzere üç ay boyunca günde yüzlerce kamyon sofralık yaş üzüm ülkenin değişik yerlerine gönderilmektedir. Günde yurt içine gönderilen üzüm kamyonu sayısı 250'nin üstündedir. Her kamyon için de yaklaşık olarak sadece hasat döneminde günde kırk kişi çalışmaktadır.

Sofralık yaş üzüm dış ticarete Almanya, Avustralya, Hollanda, Rusya, Avusturya, İtalya, İngiltere, İsveç, Estonya, Danimarka, Slovenya gibi Avrupa ülkeleri ile Hong-Kong, Singapur ve

Bangladeş gibi Uzak doğu ülkelerine gönderilerek büyük bir döviz girdisine vesile olmaktadır. UVAS sisteminin gelişmesiyle, yani üzümlerin 4–5 kg'lık poşetlere konup ilaçlanması ve buzhanelere konulmasıyla yurt dışına yapılan ihracat daha da artmıştır. Bu sistemle, yaş üzüm üç ay muhafaza edilebilmektedir. İlçede, bu sistemi uygulayan ve dış ülkelere gönderen entegre tesisler bulunmaktadır. İleden yurt dışına günde yaklaşık 50–60 tır gitmektedir.

Sonuç olarak ekirdeksiz üzüm, geleneksel bir ihraç ürünüdür. Ege bölgesinde en uygun yetişme koşullarını bulmuş ve yüzyıllardır binlerce ailenin geçim kaynağı olmuştur. Ulusal gelire sağladığı pay da küçümsenmeyecek düzeydedir. Her yıl sağladığı önemli miktardaki döviz girdisi ile de ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Halkın beslenmesi ve arazilerin değerlendirilmesi açısından ekirdeksiz üzüm, çok önemli bir geçim kaynağıdır.

Üzümün lke ekonomisi içindeki gerçek yerini alabilmesi, ürünün üretilmesinden tüketilmesine kadar karşılaşılacak bazı sorunların gerçekçi bir Şekilde tespitine ve çözümüne bağlıdır. Bu konuda özel sektör, kooperatifler ve kamu sektörü beraber hareket etmelidir.

3.2. Meyvecilik

Son yıllarda dış ticaretin de artmasıyla önem kazanan meyvecilik, genelde dağlık kesimlerde, derelerin kaynak tarafına yakın alanlarında ve iklimin uygun olduğu yerlerde yetişmektedir. Kestane, kiraz, ceviz, ayva ve nar bunlardan birkaçıdır. Kiraz, ayva ve nar genellikle yüksek kesimlerde değil de vadi içerisindeki ılıman yerlerde yetişmektedir. Özellikle kiraz Napolyon cinsiyle son yıllarda büyük bir gelişme göstermiş ve son beş yılda dikim alanını 10–15 katına çıkarmıştır.

İlçede yetişen kestane, iç piyasada tüketildiği gibi, İtalya, Yunanistan, Almanya, İsrail ve Avusturya gibi ülkelere de ihraç edilmektedir. İlçede Kafkas kestane Őekeri gibi önemli markalarında kestane alım merkezleri bulunmaktadır. Bunun yanında kestanenin odunundan da istifade edilmektedir. Kiraz ise Avusturya, Almanya, Rusya ve Yunanistan'a ihraç edilirken, nar, Almanya, Yunanistan ve Avusturya'ya ihraç edilmektedir. Özellikle kiraz, ayva ve narlar, Uluderbent kasabası civarında, vadi tabanlarında yetiştirilmektedir.

3.3. Sebzeçilik

İlçede yetiştirilen sebzeler genelde ilçe içerisinde tüketilmektedir. Sebzeler, genellikle vadi tabanlarında ve dağlık alanlarda akarsuların kaynağa yakın kesimlerinde iklimin elverdiği lde yetişir. Zeytin ise bağ alanlarının sıkıştırdığı yamaçlarda ve çok az da olsa ovanın kenarında yetiştirilmektedir. İlçede yetiştirilen zeytinler, yağ ve sofralık olarak değerlendirilmektedir. Zeytin bağ alanlarının artmasıyla dar alanlara sıkışmıştır.

3.4. Tarla bitkileri

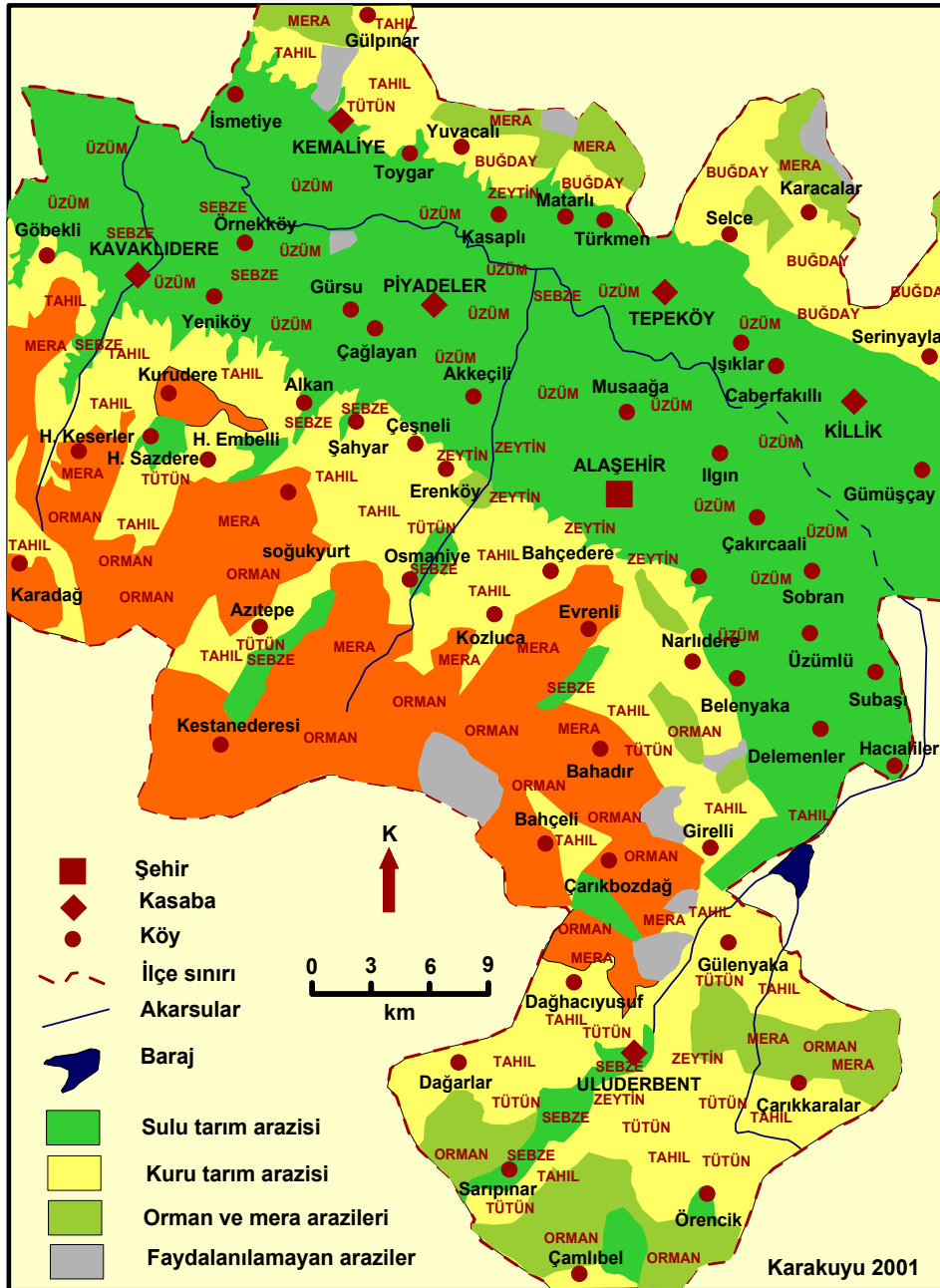
İlçe toplam alanının % 15,8'ini tarla bitkileri oluşturmaktadır. Tarla bitkilerinin de % 79,5'ini tahıllar, %1,3'n bakliyat, % 17,9'unu endüstri bitkileri ve 1,3'n yem bitkileri oluşturmaktadır. Tarla bitkileri ovanın hemen yamaçlarında, arızalı ve engebeli tarım alanlarında yetiştirilmektedir (Karakuyu ve Atalay, 2001; 35).

3.4.1. Tahıllar

Tahıllardan daha fazla arpa ekilmektedir. Arpanın ekim oranı tahıllar içerisinde %51,2 iken tarım alanları içerisindeki oranı %25'tir. Arpanın buğdaya göre daha fazla ekilmesinin sebebi, ovanın hemen yamacında kurulmuş köylerin hayvancılıkla uğraşması, arpanın hayvan yemi olarak kullanılması ve yükseklerde buğday için gerekli sıcaklığın olmayışıdır. İlçede, tahıllar içerisinde arpa ve buğdaydan başka avdar, yulaf ve az da olsa mısır ekilmektedir.

Buğdayın tahıllar içerisinde % 48, toplam tarım alanları içerisinde de % 24 oranında ekimi yapılmaktadır. Arpaya göre daha uzun zamanda hasat edilen buğday, ova kenarındaki yamaçlarda ekilmektedir. Çok fazla yükseklere çıkamaz ve yerini arpaya bırakır.

Türkiye'nin her tarafına ekilen arpa ve buğday, Alaşehir çevresinde ekonomik amaçla üretilmemektedir. Genelde çiftçinin kendi ihtiyaçlarını gidermek için ekilir. Bu nedenle ilçede arpa ve buğdayın ekonomik olarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik yapılanma ve tesis yok denilecek kadar azdır. Sadece bir tane un fabrikası vardır. Bu fabrika da, halkın kendi ihtiyacını karşıladığı ekonomik olmayan, buğdayı kabuğundan ayırıp un haline getirmek için kurulmuştur. Daha yükseklerde az olmasına karşın çavdar ve yulafın yanında vadi içlerinde suyun bulunduğu alanlarda mısır ekimi de yapılmaktadır.

Şekil 4. Alaşehir ilçesi araziden faydalanma haritası.

3.4.2. Endüstri bitkileri

Endüstri bitkileri, tarla bitkileri içerisinde % 17,9 orana sahiptir. Tarla bitkileri içerisinde daha önce de değindiğimiz toprak ve iklim unsurunun uygunluğu nispetinde en fazla tütün tarımı yapılmaktadır.

Yeni dünya ülkelerinden Amerika'nın keşfiyle tanınan tütün de muhtemelen 20. Yüzyılda balkan göçmenleri tarafından Alaşehir'e getirilmiştir. Alaşehir'de muhacir adı verilen Arnavutluk, Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelen soydaşlarımızla beraber tütün bitkisi tanınmış ve ekimi yapılmıştır. Genellikle engebeli, sulu tarım yapmanın mümkün olmadığı yerlerde ekimi yapılan tütünün son yıllarda ihracatı azalmıştır. Üretilen tütünler balyalar halinde önce halktan toplanmakta ve depolanmakta ve daha sonra İzmir'e gönderilmektedir.

Tütün üretimi, kaliteli olarak yapılan kuru tarım alanlarında yapılmalı ve geliştirilmez. Böylece kalitesiz ürün veren ve başka tarıma elverişli taban arazilerinde tütün tarımı yapılmayacaktır. Çünkü tütünde kalitenin iyileşmesi, yurdumuzdaki sigara üretimine önemli ölçüde olumlu etki yapacağı gibi, ihracatı da arttıracaktır.

Türkiye'nin hemen her bölgesi tütün tarımına uygundur. Ancak, dış pazarlar tarafından çok aranan kaliteli tütünler, yani yaprak yüzeyleri küçük, yaprak damarları ince, rengi sarı ve nikotin oranı az olan tütünler, yurdumuzun Ege bölgesinde yetiştirilmektedir. Alaşehir ilçesi, Ege bölgesindeki bu tütün üretiminde de önemli bir yere sahiptir. Alaşehir'de geçimini sadece tütünden sağlayan onlarca köy (Örencik, Bahçedere, Dağhacıyusuf, vb.) vardır.

1980 yılı öncesinde tüm Gediz grabeninde olduğu gibi Manisa şehrinde de önemli oranda ekimi yapılan pamuk, ne yazık ki son yıllarda üretimdeki bu önemini kaybetmiştir. Bu bağlamda ilçedeki pamuk ekim alanları her geçen gün azalmaktadır. Günümüzde çok dar bir alana sıkışmış olan pamuk ekimi, arpa ve buğday ile münavebeli olarak yapılmaktadır.

Ege bölgesinde özellikle pamuk tarımının desteklenmesi için kurulan Tariş ve Tariş'in Alaşehir şubesi artık pamuktan çok, çekirdeksiz üzümü değerlendirmektedir. Pamuk ekim alanlarının azalış sebeplerine baktığımızda dekar başına verimin azalması, üzüm veriminin artması, üzüm fiyatının pamuğa göre daha iyi olması, üzümü isteyenlerin kuru, isteyenlerin de yaş olarak satabilmesi ve pamuğun ekimi, bakımı ve hasadının daha meşakkatli olması gibi nedenler olduğunu görürüz. Pamuk halen az da olsa Killik, Yeşilyurt, Subaşı, Delemenler ve Kavaklıdere'de ekilmektedir. Bu yerleşim yerlerinde pamukla uğraşan bir veya birkaç çiftçi kalmıştır. Dekarda 350 kg pamuk alınmaktadır. Pamuk ve tütünden başka patates, susam, yer fıstığı, kuru soğan ve kuru sarımsak tarımı da yapılmaktadır. Yalnız bunların ekimi çok dar alanlarda yapılmakta ve genellikle ekonomik amaçlı değildir.

3.4.3. Yem bitkileri

Tarla bitkileri içerisinde % 1,3 oranında ekimi yapılan yem bitkileri, sadece hayvancılığın, özellikle ahır hayvancılığının yapıldığı alanlarda yetiştirilmektedir. Bunlar; fiğ, burçak, yonca, korunga ve sudan otudur. Bu ürünler ilçe genelinde çok dar bir alan kaplarlar.

4. Tarım Faaliyetlerinin Beşeri Olaylarla İlişkileri

Günümüzde doğal ortamın, ancak içinde belirli ürünlerin başarılı bir şekilde yetiştirilebileceği ya da bazı hayvan türlerinin gelişebileceği alanların geniş sınırlarını belirleyebildiği anlaşılmıştır. Bu fiziksel sınırlar içindeki üretimin ölçeği, yoğunluğu ve uzantısı çeşitli beşeri ve ekonomik, hatta politik etkenler tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle aynı doğal şartlara sahip farklı yerlerde farklı ürünler yetiştirilebilmektedir. Doğal ortam üzerindeki tarımsal faaliyetler, ülkelerin veya insanların gelenek-göreneklerine, ülkenin ekonomik veya siyasi politikalarına göre şekillenmektedir. Bu da tarımsal planlamanın ve yapılabilecek yönlendirmelerin birçok olayı olumlu veya olumsuz etkileyebileceğinin bir göstergesidir.

Tarımsal faaliyetlerin başlıca beşeri koşulları şunlardır: Nüfus, özellikle tarımsal nüfus, kültür ve teknolojik düzey, yatırım olanakları, pazar ve pazarlama, tarımsal toprakların durumu (mülkiyet, büyüklük, parçalı oluş, vb.) devlet-tarım ilişkileridir.

4.1. Sermaye

Tarım, özellikle ticari tarım faaliyetleri gün geçtikçe makineleşmektedir. Makine, genel olarak emeğin büyük bir bölümünü temsil ettiği gibi çağdaş tarıma teknoloji, enerji ve benzeri hususların geniş çapta katılmasını gerekli kılmaktadır. Böylece, tarım başta sanayi olmak üzere başka ekonomik faaliyetlerle daha sıkı ilişkilere girerken üretim için makinelere, enerjiye, kimyevi gübrelere ve ilaç sanayiine olan bağımlılığı da artmaktadır. Çiftçi devlet ya da gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bankalar veya şirketler vasıtasıyla kredi ile desteklenmelidir. Nitekim ABD'de tarımsal kredilerin üçte ikisinden fazlası bankalar, sigorta şirketleri ve özel kuruluşlardan sağlanmaktadır. İlçede TARİŞ, sultani üzüm yetiştiricisine kredi sağlayan önemli bir kurumdur. Bu bakımdan Tariş'in çiftçiyi daha fazla desteklemesi ve denetlemesi gerekmektedir.

4.2. Pazar

Her ekonomik faaliyette olduğu gibi tarımda da pazar, bu faaliyetin gelişmesindeki en önemli etkenlerden biridir. Tarım faaliyetlerinin bir yandan sanayinin (sanayiye hammadde), diğer yandan şehirleşmenin (esas olarak gıda ve giyim maddesi) gelişmesine paralel olarak yeni alanlara yayıldığı, üretilen türlerin çoğaldığı, değiştiği bilinmektedir. Dünya boyutunda pazarların ortaya çıkması, belirli ürünlere yönelik tarım alanlarını oluşturmuştur (Tümertekin ve Gözenç, 1995; 103). Alaşehir ilçesinde sultani üzüm yetiştiriciliğinin mono kültür halini alması gibi. Bu nedenle de çiftçinin pazarlama gücünü arttırması, devlet politikalarında etkin rol oynayabilmesi ve kendilerine gerektiği kredi ve destek sağlayabilmesi için mutlaka kooperatifleşmeye gitmesi gerekmektedir. Bunun yanında sultani üzümlerin üretim yerlerinin etrafında kurulacak bütünleşmiş tesislerde mamul hale getirilmesi ve burada işlenerek doğrudan pazara ulaşımı sağlanmalıdır. Böylece ilçe ekonomisine daha fazla girdi ve iş gücü sağlanmış olur.

4.3. Ulaşım

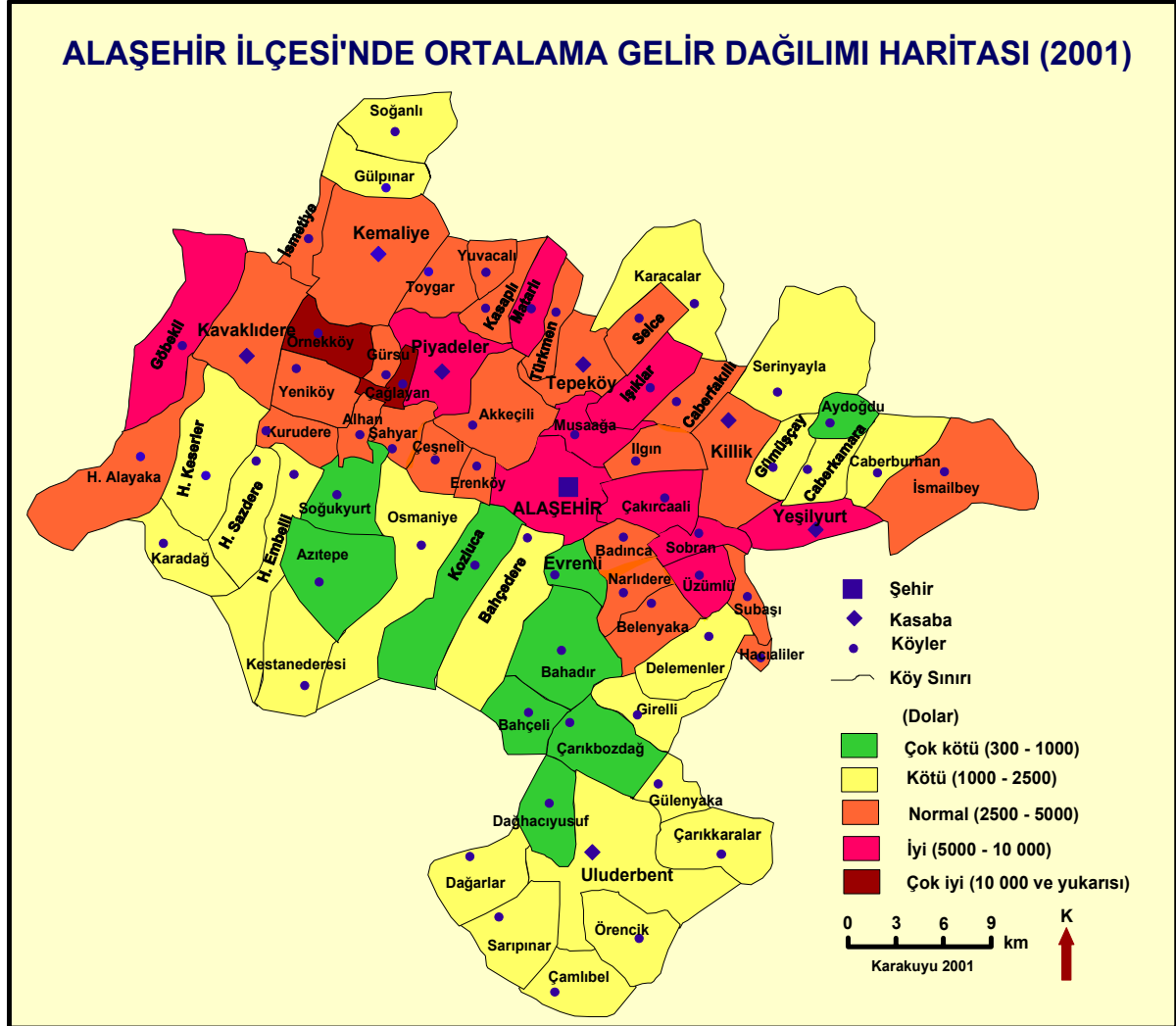
Tarım faaliyetleri ile ulaşım sektörleri arasındaki ilişki kuşkusuz çok yönlü ve aynı zamanda değişik boyutlara sahiptir. Ulaşım koşullarının günümüzde erişmiş olduğu gelişme düzeyinin her şeyden önce dünyada tarımsal arazi kullanımına büyük etkisi vardır. Günümüzde birçok ekonomik faaliyet gibi, tarımın da yer yer alansal özellikler kazanmış olması başka sözcüklerle, belirli alanlarda, belirli ürünlerin ya da hayvanların üretilmekte olması, büyük çapta ulaşım koşullarının gelişmesi ile gerçekleşmiştir. Dünya tarımının tümü ile gelişmesinde ulaşım sektörlerinin büyük katkısı olmuştur. Öte yandan, gelişen tarımın sanayileşmeyi ve ulaşımı da olumlu etkilediği bir gerçektir.

İster dünya, ister kıta, ister ülke, hatta ülke içinde küçük mekânlar ölçüsünde olsun geniş hacimli, düzenli, daha, kısa ifade ile çağdaş düzeyde ulaşım faaliyetleri, tarımın gelişmesi ve devamı için başta gelen koşullardan biridir. Ulaşımın gelişmesiyle ülkemizde üretilen sultani üzümler, Hollanda'ya hatta Kanada'ya kadar gönderilebilmektedir. Bu sayede de hem ülkemize döviz girdisi sağlanmakta hem de sultani üzüm yetiştiriciliği dünya standartlarında yapılmakta kendisini geliştirmektedir.

5. Tarım- Ekonomi İlişkisi

Bir alandaki yerleşmelerde iklim ve toprak durumuna bağlı olarak yetişen ürünler ve o yerin gelir dağılımı arasında çok büyük bir bağlantı vardır. Yetiştirilen ürünlerle gelir dağılımı birbirine paralel hareket etmektedir. Bu bağlamda, ilçede genel olarak gelir dağılımı bakımından Türkiye ortalamasının altında olan yerleşmelere baktığımızda tahılcı ve tütüncü yerleşmelerdir. Buna göre tahıl ve tütün tarımının üreticisine ekonomik olarak iyi gelir getirmediği ve bu faaliyetlerle uğraşan yerleşmelerin fakir olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta bazı tahıl alanlarındaki yıllık ortalama gelir 1000 doların bile altına düşmektedir. 2000 doların üzerindeki yerleşmeler, üzümçü ve buğdaycı yerleşmelerdir. Özellikle üzüm çok iyi gelir getirmektedir. İhracatın da yapılması bu geliri daha da arttırmıştır. 5000 doların üzerinde gelire sahip yerleşmelerde çeşitlilik artmakta, zaten iyi gelir getiren üzümün yanında tahıl tarımı, hayvancılık ve sebzeçilik de yapılmaktadır.

Gelir dağılımı, merkez sayılan ovoidan kenarlara doğru yer şekilleri ve geçim kaynaklarının değişimine de bağlı olarak kademe kademe azalmaktadır ve çok düzensizdir. Bir yerde kişi başına düşen gelir 10000 doları çok aşarken bir yerde 300 – 400 dolar arasındadır. Nüfusun yarıya yakını, % 45,4'ü, Türkiye ortalamasının altında, % 36,4'ü Türkiye ortalaması civarında ve % 18,1'de Türkiye ortalamasının üstünde gelire sahiptir. İlçenin gelir dağılımı ile yer şekilleri paralellik göstermektedir.

Şekil 5. Alaşehir ilçesinde Gelir durumlarına göre yerleşmelerin dağılımı.

6. Sonuç ve Öneriler

Alaşehir ilçesinin geçim kaynakları bakımından sınıflandırılması incelendiğinde yerleşmeleri, I. ve II. dereceden geçim kaynaklarına göre sekiz kategoride ele alınmıştır. Endüstri, ilçe merkezinde dahi sektörel dağılımda üçüncü sırada yer almaktadır. Bu da göstermektedir ki Alaşehir’de ekonomik faaliyetlerden endüstri, yok denecek kadar azdır. Yani Alaşehir ilçesinin ekonomisi birinci derecede tarıma bağlı, daha özeldde sultani üzüm yetiştiriciliğine bağlı bir ekonomidir. Genelde ise Alaşehir’i, ekonomik olarak ayakta tutan üzüm, tütün, tahıl ve hayvancılıktır. Özellikle geçimini üzümünden

sağlayan yerleşmelerin sayısının son yıllarda hızla artmasının sebebi, sofralık olarak üzümün ihracatı ve kuru üzümün de iyi para getirmesidir. Alaşehir ilçesinde sultani üzüm yetiştiriciliği mono kültür halini almıştır. Tütün de ilçeye para getiren ve birçok köyde geçim kaynağı olan bir üründür. Tütün engebeli, kuru tarım yapma imkânı olmayan köylerde ekilmektedir. Ekonomik bakımdan iyi gelir getiren hayvancılık da bazı yerleşmelerin en önemli geçim kaynağı durumundadır. Geçimini tütün tarımından ve kuru tarımdan sağlayan alanlarda halkın gelir seviyesinin genellikle düşük olduğunu görmekteyiz.

1. Alaşehir'in ekonomisi üzüme bağlı bir ekonomidir. Bilindiği gibi yerleşmelerin ekonomilerinin bir tek ürün veya endüstriye bağlı olması, doğru bir planlama değildir. Bir ürüne veya bir sektöre bağlı olarak gelişmek, o ürüne veya faaliyete gelecek herhangi bir zararda ekonomiyi çok olumsuz etkilemektedir. Buna örnek olarak iklimdeki küçük bir sapmayı, üzüm koruklarına don vurması gibi, gösterebiliriz. Bu nedenle üzümün yanında ikinci hatta üçüncü çeşit ürünlerin ilçede üretilmesi gerekmektedir. Buna tarım sektöründen örnek vermek gerekirse; pamuk veya seracılığı verebiliriz. Ancak ilçe ekonomisinde tarım sektörünün yanında sanayi ve hizmet sektörünün de geliştirilmesi gerekmektedir.

Üzümün fiyat azalışı, ihracat azalması, su durumu veya iklim değişmelerine bağlı olarak verimin azalması halinde ekilecek ve dikilecek ürünler çok iyi belirlenmelidir. Bu nedenle ilçede ülkenin de ihtiyacı olan pamuk ve sebzeçilik ve bunun yanında seracılık için çalışmalar yapılmalı ve bu faaliyetler çiftçiye alternatif olarak sunulmalıdır.

Daha önceleri de ekimi yapılan ve daha sonra yok denecek hale gelen pamuğun fiyat politikasında değişikliğe giderek ve verimini arttırma çalışmalarıyla üretimi arttırılmalı, hatta işlenmesi için gerekli endüstri tesisleri kurulmalıdır. Nitekim Ege bölgesinde kurulan Tariş'in amacı da budur. Böylece hem ülke ekonomisine hem de Alaşehir ekonomisine çok büyük katkıda bulunulmuş olacaktır.

Sebzeçilik ve seracılığa toprak ve iklim şartları bakımından uygun olan ilçemizde çiftçiler desteklenmeli ve bu konuda bilgilendirilmelidir. Böylece, gelecekte seracılık ilçe ekonomisinde çok önemli bir geçim kaynağı haline gelebilir. Bu gerçekleştirilirse hemen yakınında bulunan İzmir metropolünün de sebze ihtiyacını karşılamış olur. Ancak her şeyden önce gelecekte olabilecek su probleminin çözülmesi gerekmektedir.

2. Ayrıca yetiştirilen Sultani üzümünün kalitesi arttırılmalı ve Alaşehir'de işlenerek dışarı ihraç edilebilecek bir düzenlemeye gidilmelidir. Bu da Alaşehir'de endüstrinin de gelişmesi anlamına gelmektedir. Kuru üzümler de aynı şekilde değerlendirilmelidir. Hükümetin üzüm konusunda çok iyi bir politika izlemesi gerekir. Bugün yurt dışından özellikle İran'dan ülkemize getirilen kuru üzüm, ülkemizdeki kuru üzüme olan rağbeti azaltmakta ve tarımımızı da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle iyi bir fiyat politikası izlenerek İran üzümü başta olmak üzere yurt dışından ülke içerisine üzüm girişi kontrol altına alınmalıdır.
3. İlçenin her şeyi olan üzümün geleceği tehlikededir. Üzümden yeterli verimi almak için gerekli olan yeraltı suyu, gün geçtikçe azalmakta ve çekilmektedir. Üzümlerin sulanması için çok önemli bir yere sahip olan Afşar barajı, taşınan alüvyal malzeme ile gün geçtikçe dolmaktadır. Yeraltı su seviyesi 150 metre civarındadır. Küçük motorların hiçbirisi artık su çıkaramaz hale gelmiştir. Bu bağlamda;

a) Afşar barajına alternatif bir baraj yapılmalıdır. Ancak bunun yanında yapılacak II. barajın yeri çok iyi tespit edilmelidir. Hiçbir yerleşmeye ve ekonomik faaliyete zarar vermeden, taşınan sedimenlerle en az dolacak olan bir yer seçilmelidir. Gerekirse Uluderbent çayı'ndan başka akarsulardan da faydalanılmalıdır. Yukarıda belirtilen önlemlerin alınmaması durumunda birkaç yıl sonra Alaşehir'de üzümün yetiştirilebilmesi mümkün olmayacaktır.

- b) Çiftçi sulama yöntemleri bakımından bilinçlendirmeli, salma sulama yerine damla sulama yapılmalıdır.
4. Tütüne alternatif geçim kaynaklarının bulunması gerekir. Nitekim ülkemizin tütün ihracatı son yıllarda azalmış ve iç tüketimde de artan kısım harcanamamaktadır. Tütüne alternatif olarak gebere veya cebellah adıyla anılan, suyu ve toprağı çok iyi koruyabilen, konserve ve ilaç yapımında kullanılan ve ihracatta da önemli bir yeri olan bitki yetiştirilebilir. Gebere, özellikle Almanya'ya ihraç edilmektedir. Zaten ilçenin hemen her tarafında bulunan bitkinin sadece daha da yaygınlaşması için bazı çabalar gerekmektedir. Böylece hem ülkemize döviz girdisi sağlayacak hem de fakir köylünün daha fazla gelir elde etmesine neden olacaktır.
 5. Tahıl tarımı, tohum bakımından ıslah edilmelidir.
 6. Bozuk koruluk alanlarda melengiç adıyla anılan ağaççığa veya ağaca aşı yapılarak antep fıstığı üretilebilir. Bu bitki ilçenin her tarafında yabancı olarak bulunmaktadır. Yapılması gereken sadece pilot bölgelerde aşısını yapmak ve çiftçiyi bu konuda eğitmektir.
 7. Var olan ormanlar iyi korunmalı ve daha önceden ortadan kaldırılmış ormanlar yerine yeniden ağaçlandırma yapılmalıdır.
 8. Meyveciliğe önem verilmelidir. Son yıllarda artan ihracat, daha da arttırılabilir. Bunun için iyi cins kiraz, seftali ağaçlarının yanı sıra ayva, nar, kestane ve ceviz ağaçları da dikilmeli ve çiftçi teşvik edilmelidir. Ayrıca bu ağaçların kerestesi de çok önemlidir. Bu meyvelerin dikim yeri olarak Uluderbent çayı vadisi gibi vadi tabanları tercih edilebilir.
 9. Var olan mera hayvancılığı daha iyi cins küçük ve büyük baş hayvanlarla, ahır hayvancılığına dönüştürülmelidir. Elde edilen süt ve et mamulleri için tesisler de kurulmalıdır.
 10. İlçenin doğal ve beşeri özellikleri değerlendirilmeli ve bu özellikleriyle ilgili endüstri tesislerinin kurulması sağlanmalıdır.
 11. Ovanın ortasında yer alan askeri alan daha arızalı dağlık sahalara taşınmalı, hem oturduğu alan ekonomik olarak kullanılmalı hem de kurulduğu yer ağaçlandırılmalı ve güzelleştirilmelidir.
 12. Azmak adı verilen bataklık ve tuzlu toprakların yer aldığı alanlar drene edilmeli ve tarıma kazandırılmalıdır.

Referanslar

- Alpkent, N. (1990) *Tarımsal Kalkınmada Mekanizasyon Planlaması*. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:417, Ankara.
- Atalay, İ. (1980) "Gediz nehri havzasında toprak erozyonu problemleri üzerinde bir araştırma" *Jeomorfoloji Dergisi*, S:9, s. 61-82, Ankara.
- Baykal, f. (1955) *Alaşehir ve Uşak ovaları*. İst. Üniv. Fen Fak. Mec. S: 20, s. 225-236, İstanbul.
- Bircan, A. ve Diğerleri (1983) *Gediz graben sisteminin jeomorfolojisi ve genç tektoniği*, M.T.A. Derleme Rapor No: 7386, Ankara.
- Darkot, B. (1978) *Ege Bölgesi Coğrafyası*. İst. Üniv. Enst. Yay. No: 99, İstanbul.
- Doğanay, H. (1995) *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Öz-Eğitim yayınları, İstanbul.
- Doğanay, H. (1993) *Coğrafya'da Metodoloji*. M.E.B. Basımevi, İstanbul.
- Efe, R., Incekara, S., Demirci, A. Karakuyu, M. (2000) "Sustainable Land use and Management along Turkey's Aegean Coastal Zone (NE Mediterranean)" *International Conference on The Future of the Mediterranean Rural Environment: Prospects for Sustainable Land use and management*" 8-12 May, 2000. Menemen-Izmir-Turkey.
- Efe, R., Sekin, S., Karakuyu, M. (2000) "Deprem şiddeti açısından Manisa-Alaşehir depresyonunun jeomorfolojik gelişimi ve arazi kullanım özellikleri" *BADSEM 2000, Batı Anadolu'nun Depremselliği. Sempozyumu* 24-27 Mayıs 2000 İzmir-Türkiye
- Elibüyük, M. (1995) *Matematik Coğrafya*. Ekol Yayınevi, Ankara.
- Erol, O. (1991) *Genel Klimatoloji*. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.

- Göney, S. (1978) *Yerleşme Coğrafyası*. İst. Ed. Fak. Yayın No: 2274, İstanbul.
- İzmir, R. (1992) *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. M.E.B. Yayın No: 157, İstanbul.
- Karakuyu, M. (1998) *Alaşehir ilçesinde yerleşmelerin geçim kaynaklarına göre sınıflandırılması*. Yayınlanmamış lisans tezi, Ankara.
- Karakuyu, M. Atalay, C. (2001) *Medeniyetler Beşiği Alaşehir*. Alaşehir Belediyesi Kültür yayınları, İzmir.
- Karamenderesi, İ. H., Durgun, H., Ertürk, İ. ve Gedik, A. (2000) “Kavaklıdere jeotermal ve doğal gaz sahası jeolojisi, potansiyeli ve geleceği” *Cumhuriyet’in 75. Yıldönümü Yerbilimleri ve Madencilik Kongresi*, MTA, Ankara.
- Koçman, A. (1989) *Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağlar Yöresi Üzerinde Araştırmalar*. Ege Üniv. Ed. Fak. Yayınları No:49, İzmir.
- Köy Hizmetleri genel Müdürlüğü, *Köy Envanter Etütleri (1981)*, Ankara.
- Köy Hizmetleri Bakanlığı, *Manisa İli Toprak Kaynağı Envanter Raporu*, Toprak Su Genel Müdürlüğü yayınları, No: 242, Ankara.
- Özçağlar, A. (1995) “Türkiye’de küçükbaş ve büyükbaş hayvanların coğrafi dağılışı” *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S:4, s.19–63, Ankara.
- Özçağlar, A. (1997) *Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*. Ekol Yayınevi, Ankara.
- Özçağlar, A. (1996) “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, il ve Belde Kavramları Üzerine düşünceler” *Coğr. Araşt. Dergisi*, S:2, s. 7–25, Ankara.
- Özçağlar, A. (1995) “Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma.” *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 3, Ankara.
- Özçağlar, A. - Bayar, R. (1996) “Türkiye’de Hanehalkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hane halkı Sayısının Ekonomik Faaliyete Göre Ayrımı.” *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı : 5, Ankara.
- Phipps, A. (1911) *Reisen und Forschungen im Westlichen Kleinasien*, II. Heft. Petermanns Mitteilugen, Ergänzungsheft.
- Tümtekin, E., Özgüç, N. (1995) *Ekonomik Coğrafya*. Çantay Kitabevi, İstanbul.